

HUKUK MAHKEMESİNİN SALÂHIYET İTIRAZINI HALLEDEN KARARINA KARŞI MÜRACAAT YOLU

Doçent Dr. Necmeddin M. Berkin

1. Salâhiyet itirazını halleden hukuk mahkemesi kararlarına karşı müracaat yolu açılıp açılmaması hususile alman medenî usul hukukunda üzerinde bilhassa durulan nazik bir usul meselesi olmuştur. Bu mesele türk hukuk tatbikatında çok şüpheli ve tereddütle karşılanmakta olduğundan, meselenin bazı hal şekillerini ve tanınmış müelliflerin bu husustaki görüşlerini kısaca belirtmek herhalde faydeli olacaktır. Bununla beraber derhal işaret edelim ki, türk hukukunda meseleyi müspet yolda halleden değerli hocamız Medenî Usul Hukuku Ord. Profesörü Mustafa Reşit Belgesay olmuştur. Hocamız Belgesay, son eser ve etütlerinde pratik ehemmiyetine mebni her vesile ile tamik ettiği bu mesele hakkındaki müspet görüşünü daha 1939 yılında yayınladığı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi'nin ikinci basısında belirtmiş ve bunu müteakip meseleye temas eden bazı Yargıtay kararları Profesörün rasyonel fikirlerinden mülhem olmuşlardır. Fakat esefle kaydetmek lâzımgelir ki, bugünkü tatbikat henüz tereddütlerden kurtulamamış bulunmaktadır.

Aşağıda esaslarını belirtmeye çalıştığımız alman doktrini ve jürisprüdansına uygun olan Ord. Prof. Mustafa Reşit Belgesay'ın bu husustaki kanaatlerine göre, «iptidai itirazı halleden kararlar nihaidir. Çünkü, mahkeme bu kararlarla bağlıdır. Bu sebeple kanun 25 inci maddesinde salâhiyet kararlarının kat'iyet kespdebileceğini farzetmektedir... İptidai itirazlar hakkında verilen kararlar esas hakkında verilecek karar beklenmeyerek temyiz edilebilir... İtirazatı iptidaiye hakkındaki mürafaa ve hüküm esastan büsbütün ayrı olduğundan bu itirazı halleden kararlar tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren kanunî müddet içinde temyiz edilmemiş ise kat'iyet kespeder. Temyiz mahkemesinde esas ile beraber temyiz edilemez. Bu hal şekli dâvaların daha çabuk neticelendirilmesini mümkün kılar. Filhakika bir meselede senelerce süren tetkikat neticesinde doğru bir hüküm verilmiş ise temyiz mahkemesi yerinde olan bazı iptidai itirazları kabul ile hükmü bozması mantıksızdır. Usulü muhakeme

işi uzatmak için taraflara vesile vermemek lâzımdır»¹; «bütün iptidai itirazlar tarafın kendini kolaylıkla müdafaa edebilmesi için kabul olduğundan, bu gayenin temini için kararın esastan önce temyiz edilebileceğini kabul, daha doğru olur»².

2. Alman medenî usul hukukunda salâhiyet itirazını halleden mahkeme kararlarına karşı esas hakkında karar verilmesini beklemeden doğrudan doğruya yüksek dereceli muhakeme merciine müracaat olunabilip olunamayacağı üzerinde ehemmiyetle durulan prosedür meselelerinden biri olmuş; ve mesele bazı tatbikatçılar tarafından şüphe ve tereddütle karşılandığı için müellifler arasında münakaşa edilmiştir.

Schmidt, Hellmann, Reincke gibi alman otoritelerine göre, mahkemenin taleple bağlı olmadan salâhiyetsizliğine dair resen verdiği kararlarla dâvalının salâhiyet itirazını kabul eden kararlarına karşı üst dereceli mahkemeye doğrudan doğruya müracaat olunabilir. Çünkü, dâvanın usulen arzolunduğu mahkeme salâhiyetsizlik kararı vermiş olmakla dâvanın rüyeti mercisiz kalmıştır³. Bu halde dâvacı ya müracaat yolunda ilk derece mahkemesinin salâhiyetsizlik kararına karşı bu kararın bozulması için üst dereceli mahkemeye müracaat etmek veyahut da üst dereceli mahkemeye müracaattan sarfınazar ederek dâvasını salâhiyetli olduğu beyan olunan diğer ilk derece mahkemesinde yeniden ikame etmek lâzımdır. Bu halde gerekli şartlar mevcutsa dâvanın salâhiyetli mahkemeye usulen irsali de mümkündür (bz. ileride No. 4). Şu var ki, salâhiyetli olduğu beyan olunan diğer ilk derece mahkemesinden de salâhiyetsizliğe dair bir karar sadır olursa, bu halde kat'i olarak mercisiz bırakılmış olan dâvanın haline salâhiyetli olan muhakeme merciinin tayini için üst dereceli mahkemeye müracaata zaruret hasil olur.

1) Mustafa Reşit Belgesay, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci tabı, Cilt I, shf. 422/423, No. 4 (1939).

2) Mustafa Reşit Belgesay, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, üçüncü bası, Teoriler, Cilt 2, shf. 254/255, No. 447 - e (1949).

3) Türk hukuku bakımından da ehemmiyetli olan alman müelliflerinin bu husustaki mülâhazaları Sayın Ord. Profesör Sabri Şakir Ansay'ın noktni nazarına uygun görünmektedir. Gerçekten, Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay bu mevzuda nihai kararı mahkemenin usulen el koyduğu dâvadan münasebetini resen karar mahiyetinde telâkki ederek bu yönden «usulüne uygun olarak yazılmamış olan bir dâva arzualâlin iptaline taallük eden karar bir ilk itirazın ve böylece bir hâdisenin haline dair olmakla beraber nihai karar olmak üzere müstakillen temyiz edilebilecek, fakat gene... bir mahkemenin salâhiyetli bulunduğu dair verdiği kararlar, dâva elinden çıkmadığından bu karar nihai olmaz ve temyiz edilemez» fikrinde bulunmuşlardır. Bz. Hukuk Yargılama Usulleri, shf. 127, 176, No. 78. 102, Ankara (1950).

Mahkemenin dâvalının salâhiyet itirazını reddederek salâhiyetli olduğunu kabul eden kararına karşı esas hakkında karar itasını beklemeden derhal üst dereceli mahkemeye müracaat olunabilir mi?

Bu suale de müspet cevap vermeye çalışan müellifler mahkemenin salâhiyet itirazını reddeden kararını müstakillen, yani esastan mücerret olarak bozdurmak maksadile dâvalıya üst dereceli mahkemeye müracaat salâhiyeti tanımaktaki nazarı ve amelî zarureti şu gerekçelerle bilhassa belirtmek istemişlerdir:

a) Mahkemenin salâhiyetini kabul eden kararına derhal itiraz olunamaması salâhiyetsiz mahkemelerin dâvaya bakmamaları hususundaki kanun emrini mürakabesiz bırakabilir. Çünkü, dâvalı salâhiyetsiz mahkemenin baktığı dâvayı kazanırsa evvelce salâhiyet itirazında bulunmuş olmakla beraber esas hakkında lehine karar verildikten sonra salâhiyetsizliği bir defa daha mevzu bahis etmemektedir. Dâvacının ise usulen dâvasını açtığı mahkemenin salâhiyetine itiraz hakkı esasen yoktur.

b) Mahkemenin salâhiyetini kabul eden kararına derhal itiraz olunamaması adalet hukukunun pratik icaplarına uygun değildir. Çünkü, salâhiyetsiz mahkeme esas hakkında karar verinceye kadar oldukça uzun bir zaman geçecek ve sonra esas hakkında ittihaz olunan karar sırf salâhiyet bakımından bozulduğunda dâvaya salâhiyetli mahkemede yenibaştan elkonacak ve böylece salâhiyetsiz mahkemenin esas hakkındaki evvelki mesaisi ve bu arada geçen zaman israf edilmiş olacak ve bu suretle dâvaların geciktirilmelerinin mahzurları tahassül ederek adalet hukukunun pratik icaplarına mugayir bir hareket tarzı tecviz edilmiş olacaktır.

c) Mahkemenin salâhiyetini kabul eden kararına derhal itiraz olunabilmesi itirazın tetkiki neticesinde bir gecikmeyi intaç etmemektedir. Çünkü, itiraz mercii üst dereceli mahkemede itirazın tetkiki salâhiyetsizliğini kabul etmeyen ilk derece mahkemesinin esas hakkında tahkikat yapmasına mâni değildir. Gerçekten, Alman hukuk usulü muhakemeleri kanununun 275 inci maddesine göre, salâhiyet itirazının suiniyetle yapıldığına veyahut da dâvanın mahiyeti veya hal ve vaziyet itibarile geciktirilmeden sür'atle halli gerektiğine kanaat getiren mahkeme salâhiyetli olduğuna dair kararına karşı üst dereceli mahkemede itiraz edilmiş olsa bile dâvanın esası hakkında tahkikata başlayabilir. Kanun bu suretle dâvaların geciktirilmeden halledilmeleri lâzımgeldiği hususundaki pratik gayeyi bu mevzuda da tahassül ettirmek istemiştir.

d) Mahkemenin salâhiyetini kabul eden kararı nihai mahiyette olduğu için bu sebeple de mücerret bu karara karşı müracaat hakkı tanı-

makta zaruret vardır. Gerçekten, Alman hukuk usulü muhakemeleri kanununun sözü geçen 275 inci maddesinde mahkemenin salâhiyet itirazını reddeden kararı kanun yollarına müracaat bakımından nihai hüküm mahiyetinde (in betreff der Rechtsmittel als Endurteil) addolunduğundan, bu türlü bir karar ittihazi ile beraber gerek mahkemeyi, gerekse tarafları bağlamaktadır. Bu itibarla bu kararın yanlışlığı onu ittihaz eden mahkeme tarafından sonradan anlaşılması halinde bile artık bu yanlış karara uymak mecburî olacak, bu durum ise tebellür eden kanaat hilâfına, yani paradox bir tahkikatın yürütülmesine mahkemeyi mecbur bırakacaktır. Bu keyfiyet medenî usul hukukunun pratiklerine olduğu kadar teorilerine de uygun değildir⁴.

3. Alman medenî usul hukukunda mahkemenin salâhiyeti dâvanın sıhhat şartlarından addolunduğu için resen tahkik olunmaktadır. Ord. Prof. A. Schönke mahkemelerin salâhiyetlerini positif bakımdan muhakemenin aslî şartı (echte Prozessvoraussetzung), negatif bakımdan ise muhakemenin mâni şartı (Prozesshinderniss) olarak tavsif etmekte; ve Alman hukuk usulü muhakemeleri kanununda salâhiyetin muhakemenin aslî şartı olarak gösterilmeyerek iptidaî itirazlar faslında derlenmiş olmasını bir zuhul addetmektedir.

Prof. Schönke'nin bu hususta pek haklı görünen noktai nazarıma göre, Alman hukuk usulü muhakemeleri kanununun 274 üncü maddesinde iptidaî itirazlar (muhakemeye mâni def'iler «prozesshindernde Einreden») matlabı altında nümerote edilen şartların pek çoğu gerçekte birer def'i veya itiraz mahiyetinde değil, bilâkis muhakemenin aslî şartlarıdır. Binaenaleyh, bu şartların def'an ve itirazden reddolunmasa bile mahkemece resen araştırılmaları ve bu araştırma neticesinde sözü geçen şartlardan herhangi birinin bulunmaması halinde mahkemenin işten elini çekerek dâvayı rüyet etmemesi, muhakemeyi yürütmekten ve esas hakkında karar vermekten imtina etmesi lâzımgelmektedir. Gerçek böyle iken sözü geçen 274 üncü maddede bir taraftan itiraz veya def'i (Einrede) terimi uygunuz olarak kullanılmış, diğer taraftan 274 üncü maddede tekmil muhakeme şartları gösterilmemiştir⁵.

4) Schmidt, Lehrbuch des Deutschen Zivilprozessrechts S. 275, 400, 640, 676; Hellmann, Prozessvoraussetzungen Nr. 72; Reincke, Die Deutsche Zivilprozessordnung Art. 274 - 276 (Prozesshindernde Einreden).

5) A. Schönke, Lehrbuch des Zivilprozessrechts S. 151, 177; Alman medenî usul hukukunda muhakemenin aslî ve mâni şartlarına delâlet etmek üzere (Prozessvoraussetzung) ve (Prozesshinderniss) terimleri ilk defa 1868 yılında Prof. Bülow tara-

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 274 üncü maddesini gerçeğe uygun olarak tefsir eden alman yargıtayı bu maddede beyan olunan şartların mücerret def'i ve itiraz mahiyetinde olmadığını, tarafların bu maddede beyan olunan şartlar üzerindeki def'i ve itiraz hakları mahfuz olmakla beraber bu şartların mahkemelerce resen kontrol edilmeleri gerektiğini ve bu şartlardan hangisi eksik görülür veya eksik olduğu ileri sürülürse bu husus hakkında esastan ayrı olarak müstakillen karar verilmek lâzımgeldiğini ve bu hususta ittihaz olunan kararın nihaî mahiyette bir usulî hüküm (Prozessurteil) olduğunu kabul etmiştir⁶.

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 274 üncü maddesinin birinci fıkrasında muhakemeye mâni olan şartların başında mahkemenin salâhiyetsizliğinden bahs olunmuştur (die Einrede der Unzuständigkeit des Gerichts). Bu salâhiyetsizlik tefrik olunmayarak hem madde itibarile salâhiyetsizliğe, yani vazifesizliğe, hem fonksiyonel salâhiyetsizliğe, hem de mahal itibarile salâhiyetsizliğe şamil mutlak ve nisbî salâhiyetsizliktir⁷.

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 275 inci maddesinde salâhiyet itirazlarını halleden mahkeme kararları kesin ve nihaî karar, kanun metninde kullanılan terimle nihaî hüküm (Endurteil) add olunmuş ve bu suretle bu kararlara karşı üst dereceli muhakeme mercilerine müracaata cevaz verilmiştir.

Prof. Rosenberg'e göre, usulün 275 inci maddesinde 274 üncü maddede münderiç muhakeme şartlarının kanunî mürakabesini temin yolunda taraflara müstakil bir müracaat yolu açılmış ve bu suretle muhakeme şartlarının ve kanunda yazılı diğer salâhiyet kaidelerinin tahkiki mükellefiyeti ilk derece mahkemelerinin mutlak takdirlerine bırakılmamıştır. Sayın Profesörün bu husustaki noktâi nazarına göre, dâvanın arz olunduğu mahkeme gerek madde, gerekse mahal itibarile salâhiyetli değilse dâvayı esasa girmeden salâhiyetsizliği sebebiyle derhal reddetmek lâzımdır. Çünkü, salâhiyetsizlik herhalde muhakemeden imtinayı (absolutio an instantia) gerektiren aslî şartlardandır. Bu halde Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 276 ncı maddesinde yazılı şartlar mevcut ise dâva salâhiyetli mahkemeye irsal olunacak, sözü geçen şartlar yoksa mücerret reddolunmakla iktifa olunacaktır. Usul bu olmakla beraber salâhiyetsiz

ından kullanılmıştır. Profesörün gerek salâhiyetsizliğin muhakemenin mâni şartları olduğuna dair görüşü, gerekse Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 274 üncü maddesinin matlab ve muhtevasındaki eksikliklere dair kritik mülâhazaları için bakınız: Die Lehre von den Prozesseinreden und die Prozessvoraussetzungen (1868).

6) Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen, 70/185.

7) A. Nikisch, Zivilprozessrecht, S. 83.

mahkemenin dâvalının salâhiyet itirazını kabul etmeyerek kendi salâhiyetini kabul etmekte ısrar etmek suretile dâvanın esasına bakması ve esas hakkında karar vermesi de mümkündür. Bu halde salâhiyetsiz mahkemenin esas hakkındaki kararı yoklukla veya mutlak butlanla batıl olmamakla beraber müracaat olunduğu takdirde üst dereceli mahkeme tarafından kanun ve usule muhalefet sebeble herhalde bozulmak lâzımdır. Binaenaleyh salâhiyetsiz mahkemenin ittihaz ettiği karar aleyhine salâhiyetli mahkemede butlan dâvası açılmayıp, bilâkis üst dereceli mahkemeye müracaat olunarak bu kararın bozulması istenecektir⁸.

4. Alman hukuk usulü muhakemeleri kanunu salâhiyet ihtilâfları ile dâvaların geciktirilmemesi için bazı tedbirler almıştır. Bu cümleden olmak üzere 10 uncu maddesinde asliye mahkemesi kararlarının dâvanın sulh mahkemesinin salâhiyeti içerisinde olması sebeble bozulamayacağı esası vazolunmuş; yine aynı kanunun 11 inci maddesinde bir mahkemenin madde itibarile salâhiyetsizlik, yani vazifesizlik kararı kesinleştikten sonra bu kararın dâvanın intikal ettirileceği mahkemeyi de bağlayacağı kabul edilmiştir.

11 inci madde hükmünü tefsir eden müelliflerin noktai nazarına göre, kanun vazı işbu hükmü sevk etmek suretile selbi salâhiyet ihtilâflarının çıkmasına mahal vermek istemediği cihetle mücerret salâhiyetsizliğe dair ittihaz olunan karar yetersiz bırakılmayarak hükmün gayesi tahakkuk ettirilebilmek için salâhiyetsizlik kararı ile birlikte salâhiyetli mahkemenin belli edilmesi gerekmekte ve salâhiyetsizlik münasebetile salâhiyetin herhalde tayini lâzımgelmektedir. Bunu mümkün kılmak için de salâhiyetsizlik kararı ittihaz eden mahkemenin dâvayı salâhiyetli mahkemeye intikal ettirmesi ve salâhiyetsizlik kararının dâvanın intikal ettirildiği mahkemeyi de bağlaması lâzımdır. Binaenaleyh, bir dâvada salâhiyetsizlik kararı ittihaz eden mahkeme mümasil işlerde dahi salâhiyetli olmamalı ve salâhiyeti diğer bir mahkemenin salâhiyetsizlik kararile taayyün eden mahkeme de yeni bir salâhiyetsizlik kararı verememelidir⁹.

Yukarıda işaret olunan esaslara uygun olan alman hukuk tatbikatında dâvanın arz olunduğu mahkeme madde veya mahal itibarile salâhiyetsiz olsa bile dâvayı bu sebeple reddetmemekte, bilâkis vazife veya salâhiyetsizliğine dair bir karar vererek salâhiyetli mahkemenin tayini mümkün

8) Rosenberg, S. 137; Gaedeke in der Anm. zu LG. Detmold, Juristische Wochenschrift. 1934, 709/4.

9) Schönke, s. g. e., shf. 146; Baumbach - Lauterbach, Zivilprozessordnung. S. 37, 473.

ve dâvacı da talep ediyorsa dâvayı vazife veya salâhiyetsizlik kararı ile birlikte salâhiyetli mahkemeye irsal etmektedir; ve şayet salâhiyetli müteaddit mahkeme varsa dâva dâvacının gösterdiği mahkemeye irsal olunmaktadır. Bu usule nazaran salâhiyetsiz mahkemede dâva ikame eden dâvacı salâhiyetsizlik sebebiyle dâvanın naklinden sarfınazar etmedikçe salâhiyet meselesi aynı derecedeki mahkemeler arasında kolaylıkla halledilmekte ve dâvaların geciktirilmesinde bir rol oynamamaktadır.

Alman hukuk usulü muhakemeleri kanununun 276 ncı maddesinin tatbikatında esas bakımından salâhiyetsiz olan mahkemenin dâvanın salâhiyetli mahkemeye nakline dair irsal kararına karşı itiraz dinlenmemektedir; o kadar ki, yukarıda işaret olunduğu veçhile irsal kararının onu ittihaz eden mahkemeyi olduğu kadar dâvanın naklolunduğu ve bu suretle salâhiyeti taayyün eden mahkemeyi de bağladığı kabul olunmaktadır. Alman hukuk mahkemeleri dâvaların sırf salâhiyetli merciin tayin olunabilmesi sebebiyle geciktirilmelerini önleyebilmek için nakil kararı isabetsiz ve hattizatında salâhiyetli olan nakil kararını ittihaz eden mahkeme olsa bile nakil kararının geri alınmasının caiz olmadığını ve binaenaleyh dâvanın nakledildiği mahkemede ne taraflarca, ne de resen salâhiyetsizliğin yeni baştan bahis konusu yapılamayacağını kabul etmişlerdir¹⁰. Bu cümleden olmak üzere alman yargıtayı nakil kararının dâvanın nakledildiği mahkeme tarafından reddine cevaz vermemiştir¹¹. Alman Yargıtayı diğer bir kararında dâvaya nakil kararının ibraz olunduğu diğer mahkemede derhal devam olunacağını ve salâhiyetsiz mahkemede evvelece yapılan muamelelerin muteber tutulacağını kabul etmiştir¹². Alman Yargıtayı bir başka kararında irsal kararının bunu ittihaz eden mahkemenin muhtelif daireleri üzerinde bağlayıcı mahiyette olmadığını, çünkü bir mahkemenin muhtelif daireleri arasında salâhiyet meselesinin değil, bilâkis iş taksiminin mevzu bahis olabileceğini tebarüz ettirmiştir¹³.

10) Juristische Wochenschrift, 1929, S. 869.

11) Reichsgericht, Höchstgerichtliche Rechtsprechung, Beilage der Zeitschrift Juristische Rundschau, 1941, No. 607.

12) Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen 131/202; Schönke, a. g. e., shf. 147.

13) Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen 119/379; Alman müellifleri aynı salâhiyetleri haliz bulunan mahkemeler arasındaki işe göre yapılan dâva taksimini (Geschäftsverteilung) adli salâhiyet mefhumunun sümülü dışında idari bir ameliye addetmektedirler. Bu suretle taksimi vezâif meselesi alman medeni usul hukukunda adliyenin idaresine müteallik mesailden aydolanarak tanzimi müstakil mahkeme başkanlıklarına (Praesidium) tevdi olunmuştur. Müstakil mahkeme başkanları her adli yıl başında mahkemelerin salâhiyetlerini işlerin zati maliyetine göre

İrsal kararının ittihazı salâhiyeti dâvanın tâbi olduğu usule bağı değildir. Dâva hangi usule tâbi olursa olsun, hattâ müzaheretli işlerde dahi irsal kararı ittihazına bir mâni mevcut değildir¹⁴. Kezalik herhangi bir muhakeme derecesinde de irsal kararı ittihaz olunabilir. Yargıtay hattâ en yüksek merci olan Yargıtayda dahi dâvanın Yargıtay daireleri arasında irsaline mâni bir hüküm bulunmadığını kabul etmiştir¹⁵.

Dâvaların umumî mahkemelerden hususî mahkemelere irsali de kabildir. Tatbikatta bu hal bilhassa umumî mahkemelerle iş mahkemeleri arasında vukua gelmektedir¹⁶.

Alman Yargıtayı salâhiyet meselesi iyice etüd edilmeden dâvaların adalet mercilerinde gelişigüzel ikame olunmalarını önleyebilmek için dâvanın irsali sebeble artan masraflardan dâvayı kazansa bile dâvacıyı mesul tutmaktadır¹⁷.

Necmeddin M. Berkin

daireler ve daire hakimleri arasında tevzi etmektedirler. Bz. Alman adalet teşkilât kanunu (GVG) madde 22 b, 22 c, 63, 64, 117, 131.

İşlerin idareten taksimi neticesinde taayyün eden vazife müelliflerin anladıkları mânada fonksiyonel salâhiyete tekabül etmemektedir. Çünkü, işlerin aynı mahkemenin muhtelif hakimleri arasında taksimi neticesinde taayyün eden bu türlü vazife sadece bilvasıta kanuna istinat etmekte, bu bakımdan işbu vazifenin tecavüzü ne kanuna, ne de usule rıyetsizlik addolunmamaktadır. Halbuki mahkemelerin fonksiyonel salâhiyetleri doğrudan doğruya kanunla tayin ve takyit olunduğu için hakimın bu türlü salâhiyetini tecavüz etmesi kanuna muhalefet noktasından bir nakız sebebi olmaktadır. Bz. Dörr, Begriff und Grenzen der richterlichen Unabhaengigkeit, Rheinische Zeitschrift für Zivil- und Prozessrecht 3 S. 425.

14) Oberlandesgericht, Neue Juristische Wochenschrift, 1947, S. 67.

15) Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen 165/383 mit Anm. Schönke; Deutsches Recht 1941, S. 1011. Bayerisches Oberstes Landesgericht, Höchst-richterliche Entscheidungen 2, S. 144.

16) Arbeitsgerichtsgesetz vom 23. Dez. 1926 Art. 48. I.

17) Alman Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, madde 276 III.